

al modalităților eficiente de supraviețuire a acesteia, a orientării umanității spre valorile supreme.

Referințe bibliografice

1. Dicționar explicativ al limbii române. Ed. II. București: Univers Enciclopedic, 1998, p.1053.
2. Ojovanu V. *Torță a înțelepciunii*. – Chișinău, 2002, p.30].
3. Dicționar Enciclopedic. Vol. VI. R-Ș. București: Editura Enciclopedică, 2006, p.618.
4. Ojovanu V. Dimensiunile performanței. Chișinău: Centru ed. al UASM, 2007, p.48.

CONCEPTUL DE BIOETICĂ GLOBALĂ ÎN CONTEXTUL OPEREI TEORETICO-METODOLOGICE A ACADEMICIANULUI, PROFESORULUI UNIVERSITAR TEODOR ȚIRDEA. 85 DE ANI DE LA NAȘTERE

Anatolie Eșanu, dr. în filos., conf. univ.

Catedra de filosofie și bioetică, Universitatea de Stat de Medicină
și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, Chișinău, R.Moldova
anatolie.esanu@usmf.md

THE CONCEPT OF GLOBAL BIOETHICS IN THE CONTEXT OF THE THEORETICAL-METHODOLOGICAL WORK OF THE ACADEMICIAN, PROFESSOR TEODOR ȚIRDEA. 85 YEARS FROM BIRTH

In this article, the author continues the analysis of the contribution of Prof. T. Țirdea in the elaboration and development of the theoretical-methodological concept of global bioethics in his recent reference works and the scientific importance of the conceptualization of some categories and fundamental principles of this paradigm such as: social bioethics, universal ethics, ecogeic ideology, the axigen revolution, the survival strategy of contemporary civilization, the bioethicization of society, the biospheric-noospheric economy, the „bioethics-noethics” binomial, the societal in relation to the social, bioethical tolerance, etc. The author highlights

the essence and content of global bioethics, emphasizing its importance in building a space of global civilization in which authentic values of local civilization are preserved and developed. Educational factors in the creation and promotion of global bioethics are highlighted.

Anul acesta, la finele lui Gustar am marcat cu un profund sentiment de respectuoasă venerație aniversarea a 85 de ani de la nașterea eminentului savant și pedagog, doctorului habilitat în filosofie, academicianului, profesorului universitar, consultantului științific al Catedrei de filosofie și bioetică a USMF Nicolae Testemițanu din R. Moldova Teodor N. Țirdea. Distinsa Sa personalitate științifico-didactică, remarcată și înalt apreciată în comunitatea științifico-culturală românească, dar și în multe alte arealuri științifice internaționale pentru opera sa de o înaltă probitate teoretico-științifică, prof. univ. Teodor N. Țirdea reprezintă un pilon de orientare de o excepțională prestație academică și de reper moral pentru colectivitatea intelectuală națională și un exemplu demn de urmat pentru tânăra generație de cercetători. Multă, multă sănătate, forță de muncă remarcabilă, idei și paradigme științifice novatoare în domeniile în care D-voastră cu atâta talent, pasiune și perseverență realizați. Viață lungă și plină cu realizări de excepție Domnule profesor!

O contribuție definitorie la elaborarea și dezvoltarea conceptului de bioetică globală în contextul teoriei și metodologiei bioeticii naționale și internaționale îi aparține omagiatului nostru octogenar, profesorului universitar Teodor N. Țirdea. În lucrările sale de referință prof. univ. Teodor Țirdea a abordat aspecte importante ale fenomenului bioeticii globale, la unele din ele ne vom referi în continuare.

Un capitol important al valoroaselor investigații consacrate fenomenului dat prof. Țirdea îl dedică valorificării și interpretării dintr-o perspectivă actuală a tezaurului teoretic al fondatorului bioeticii contemporane Van Ransseler Potter [1], în speță, a conceptului său de bioetică globală. Domnia sa atrage atenție la faptul că bioetica pe parcursul celor 52 de ani de existență a parcurs în evoluția sa câteva trasee: bioetica precoce a lui V. R. Potter (bioetica în sens extins), bioetica lui Andre Hellegers (bioetica abordată în sens strict restrâns), etica biomedicală nord-americană, bioetica și biodreptul vest-european și în fine *bioetica globală* (bioetica tardivă) a lui V. R. Potter [2]. V. R. Potter, savant și filosof american (1911-2001), publică peste 300de lucrări științifice, printre care circa 60 de scrieri sunt

consacrate eticii științei și eticii biologice (bioeticii), inclusiv două monografii fundamentale: „*Bioetica: o punte spre viitor*” (1971) [3] și „*Bioetica globală, fundamentată pe moștenirea lui Oldo Leopold*” (1988) [4].

Savantul american consemnează faptul că integrând valorile morale cu știința naturală (cu biologia), luând în considerație faptul, că omul se află într-o dependență indiscutabilă de necesitățile biologice vitale și că el (omul) este ușor vulnerabil în lumea tehnologilor, inginerilor și politicienilor, V.R. Potter încă o dată ne amintește fapte destul de simple, dar extraordinar de importante (poate chiar cele mai indispensabile) în realizarea strategiei de asigurare a securității umane, a strategiei de supraviețuire a omenirii. În astfel de condiții, omul are nevoie de noi metode și abordări pentru asigurarea dezvoltării inofensive a vieții sale, iar savanților, filosofilor, medicilor practicieni etc. – concepții netradiționale în elaborarea strategiei de existență umană.

În această ordine de idei autorul evidențiază conceptul important al lui V. R. Potter despre cunoștințele periculoase constatând că cunoștințele contemporane pot genera *pericole*, deci pot deveni cunoștințe periculoase, iar știința și tehnologiile performante scientofage pot avea consecințe grave, care pot fi dificil prevăzute, neschimbând modul de gândire tradițional al savanților și a sociumului în genere. «Primejdioase sunt acele cunoștințe care se acumulează mai rapid decât înțelepciunea, cea din urmă fiind necesară pentru amenajarea acestora, sau, cu alte cuvinte, - continuă mai departe V.R. Potter, - ele sunt acele cunoștințe care le depășesc în dezvoltarea sa pe celelalte ramuri ale cunoștințelor umane, provocând în așa mod un dezechilibru social provizoriu» [5].

Cercetătorul precizează că la finele anilor '80 ai sec. al XX-lea V. R. Potter transformă paradigma de bioetică ca „o înțelepciune biologică” în concepția de *bioetică globală*, care în opinia lui întoarce etica biologică la 180 de grade. Bioetica globală în contextul „modului de viață” durabil trebuie să devină pentru individ, socium și civilizație pârghia principală în elaborarea strategiei de supraviețuire globală durabilă și a eticii respective, care ar include în mod obligatoriu și cunoștințele biologice. Scopul bioeticii globale este supraviețuirea *îndelungată* globală. Cea din urmă reprezintă nu altceva decât o supraviețuire *acceptabilă* și *durabilă*. Bioetica globală ca una universală și totală e chemată să promoveze întâi de toate mediul ambiant și, în al doilea rând, sănătatea omului prin intermediul moralei.

Dintr-o astfel de analiză atentă a conceptului potterian de bioetică globală savantul autohton ajunge la concluzia că bioetica globală întrunește în spațiul său de cercetare, de pe pozițiile eticii tradiționale, sferile biomedicale și ecologice de activitate umană. Potter elaborează concepția de Bioetică globală ca o etică *totală, atotcuprinzătoare*, scopul căreia este asigurarea *supraviețuirii acceptabile, admisibile a omenirii. Supraviețuirea acceptabilă* reprezintă nu doar o supraviețuire biologică, dar și o stabilitate socială, o dezvoltare durabilă a societății, o promovare și o evoluție sănătoasă a ecosistemului. Viitorul omenirii, în așa fel, se v-a determina și de faptul în ce măsură ea v-a însuși principiile *înțelepciunii noi, eticii universale atotcuprinzătoare* – bioeticii globale, care-i menită să micșoreze presiunea civilizației umane asupra mediului ambiant.

Autorul scoate în evidență un aspect foarte important al abordării potteriene, și anume faptul că la temelia bioeticii globale ale lui V.R. Potter se plasează concepția sănătății individuale și etica lui O. Leopold, adică etica ecocentristă a pământului. Bioetica globală a lui V.R. Potter întrunește două etici: *medicală și invairomentală*. Ele se manifestă aici nu doar fiecare aparte, dar se și completează una pe alta. Bioetica globală ia naștere din neliniștea și din îngrijorarea critică, ce țin de progresul științifico-tehologic în creștere. Ea realizează funcția eticii de avertizare, deoarece la baza ei se află frica (temerea) omului față de ceea ce face el în teorie și practică, distrugând fundamentele vieții însăși. Dacă considerăm că la originea filosofiei să află îndoiala și uimirea (mirarea), dacă acceptăm că însăși curiozitatea a provocat știința, atunci se poate afirma că neliniștea, îngrijorarea sunt puncte de reper ale bioeticii. Această afirmație este o dovadă în plus că bioetica trebuie să completeze la timpul convenit concepțiile științifice și cele filosofice, contribuind astfel la elaborarea strategiei de asigurare a securității umane. Savantul postulează ideea precum că bioetica globală, adică bioetica tardivă a lui V. R. Potter, devine cel de al *V-lea traseu* în dezvoltarea acesteia și concomitent cel de al *II-lea model teoretic* al acestor cunoștințe, prin urmare o bioetică interpretată în sens larg al cuvântului, o etică extinsă și asupra vietății, asupra biosferei, reunind în sine etica invairomentală și pe cea medicală

Profesorul Teodor Țârdea este un adept fervent al concepției potterine a bioeticii în general și a celei globale în special. Însă această adeziune a sa la această paradigmă nu este una mecanică, ci una critică, evolutivă și evaluativă, cu profundă tentă creatoare, de dezvoltare și de reinterpretare

a viziunii potteriene la o nouă etapă a evoluției planetare. Putem afirma cu certitudine că domnia sa reprezintă un continuator talentat al conceptului potterian în noile condiții istorice. Prin contribuția definitorie a domniei sale, în țara noastră, dar și în întreg spațiul științifico-cultural românesc, chiar de la etapa inițială s-a promovat și s-a dezvoltat bioetica potteriană, bioetica în sensul larg al cuvântului.

Școala de bioetică din R. Moldova, fondată de domnia sa, s-a cristalizat și sa stabilit în a doua jumătate a ultimului deceniu al sec. al XX-lea în cadrul catedrei de Filosofie și Bioetică a USMF „Nicolae Testemițanu”. Paradigma fundamentală a cercetărilor în direcția nominalizată din acest spațiu științific este una: cunoștințele bioetice se examinează în sens larg al cuvântului (în sens potterian), adică ele își generează influența morală și asupra animalelor și plantelor, asupra biosferii în general. Bioetica în acest aspect reprezintă un imperativ și mecanism eficient în realizarea măsurilor de asigurare a dezvoltării inofensive a sociumului, este un vector indispensabil în strategia de supraviețuire a umanității. Un studiu profund și adecvat, o instruire și o cultivare rațională a bioeticii în rândurile tineretului studios, populației în linii generale ar contribui esențial în soluționarea multor probleme ce țin de protejarea plantelor și animalelor, a vietății în integritate în condițiile crizei antropocologice globale.

În R. Moldova prin concursul și implicația directă a domniei sale s-a realizat și se realizează mult în această direcție: în a. 2001 a fost constituită Asociația de Bioetică din Republica Moldova, iar în a. 2004 – Centrul Național de Bioetică, care întrunește specialiștii din acest domeniu din toată țara. În scopul unei instruirii bioetice mai eficiente în a. 1999 prin ordinul rectorului USMF „Nicolae Testemițanu” catedra Filosofie a fost reorganizată în catedra *Filosofie și Bioetică*, care și-a asumat soluționarea tuturor problemelor ce țin de instruirea tinerei generații de medici sub aspect bioetic. La etapa actuală catedra a elaborat Programa analitică la Bioetică, s-au elaborat și editat câteva manuale, suporturi de curs, monografii, dicționare etc.,

Un alt aspect al conceptului de bioetică globală elaborat de prof. Țirdea îl constituie constatarea faptului că problema apariției și devenirii bioeticii globale actualmente este una absolut nouă și în aceeași măsură contradictorie, anevoioasă, dar și semnificativă, importantă pentru practica umană, pentru elaborarea strategiei de supraviețuire a omenirii în special [6]. Autorul constată că în literatura științifico-filosofică contemporană sunt vehiculate două abordări, care sunt mai mult declarative decât argumentate:

(1) existența normelor morale universale *alternează* cu o altă interpretare, conform căreia (2) diversitatea bioetică este o realitate aparte, adică totalmente se susține prezența divergențelor morale. În această ordine de idei apar câteva întrebări, la care nu-i atât de simplu de răspuns, dar e necesar. Ele ar putea fi formulate în felul următor: 1) Poate oare azi comunitatea mondială să prevadă apariția și să promoveze devenirea unei bioetici universale, globalizate, adică e posibil ca etica tradițională contemporană, diversificată la maximum, să se transforme pas cu pas în una planetară? 2) Dacă da, atunci când așa ceva se va întâmpla și care ar fi cauzele ce ar putea provoca aceste modificări? 3) În fine, se va face oare originea bioeticii globale o realitate specifică sau acest fapt va rămâne un basm, un vis neîmplinit al omenirii ? [7].

Dezvoltând o polemică de o înaltă ținută științifică cu bioeticianul contemporan american Herman Tristram Engelhardt jr., care demonstrează un scepticism pronunțat referitor la posibilitatea existenței unei bioetici globale universaliste, fiind adeptul unei bioetici pluraliste, multilateraliste [8], prof. T. Țirdea se pronunță în mod tranșant pentru edificarea unei bioetici planetare, explicând și imperativitatea unei astfel de construcții prin faptul că civilizația actuală este amenințată în mod permanent de o criză antropoinvironmentală globală, plină de tot felul de contradicții, inclusiv de divergențe comportamentale, care se manifestă chiar și în forme violente, fiind pasibilă în orice moment de un omnicid planetar. În opinia domniei sale o asemenea abordare a problemei în cauză ne va impune să acceptăm o morală unică pentru majoritatea regiunilor lumii, pentru majoritatea confesiilor religioase, popoarelor și statelor Planetei (unii autori au botezat această teorie specifică a moralei – *nooetică*) [9], referitor doar, în viziunea domniei sale, la soluționarea unei probleme-cheie, la *elaborarea și implementarea în practică a strategiei de supraviețuire a civilizației contemporane*. Aici e vorba de așa noi strategii planetare cum ar fi combaterea sporirii populației (suprapopularea) pe Terra (asimilarea ideologiei *ecogeice* și realizarea în cadrul acesteia a revoluției *axigenice* [10], depășirea *consumismului* nejustificat, promovarea noilor tipuri de organizare a economiei, de exemplu, a *economiei biosferico-noosferice*, care ar substitui-o pe cea de economie de piață [11] și fără îndoială *suprimarea* diversității morale în lume, elaborarea unei bioetici universale plasată pe o anumită pistă, pe cea a asigurării securității umane în proporții planetare.

Autorul constată faptul, că nevalorificând la justa valoare moștenirea bioetică a lui V.R. Potter, și mai ales, conceptul său de bioetică globală,

conduce la consecințe negative prin prezența pluralității morale în diverse culturi ale lumii, nestimulând posibilitatea apariției și devenirii unei bioetici universale.

Savantul propune și un mecanism eficient, de sorginte teoretico-practică, ce ne-ar permite de a apropia bioetica pluralistă de cea globală, și anume, bioetizarea sociumului și adoptarea eticii biologice la fragmentele realității sociale. Bioetizarea, definită de domnia sa drept o activitate, axată spre implementarea principiilor metodologice și morale ale bioeticii, ale normelor și regulilor acesteia în mediul social, cu toate consecințele ce reiese din acest fapt și, înainte de toate, cu scopul de a perfecționa socializarea mediului uman, contribuind la realizarea strategiei de asigurare a securității umane, este „obligată” să-și aducă aportul său la constituirea conștiinței bioetice la majoritatea cetățenilor a unei sau altei părți ale lumii, dar poate chiar și a întregii planete, adică să se modifice într-un așa mecanism, care ar imprima bioeticii trăsături planetare. Astfel, v-a avea loc transformarea pas cu pas a eticii biologice în bioetică globală, tranziție deloc simplă, dar extrem de necesară să se producă, domnia sa fiind sigur, că acest lucru se v-a întâmpla.

Unul din elementele importante ale conceptului de bioetică globală dezvoltat de profesorul Teodor N. Țirdea îl reprezintă definirea principiilor teoretico-morale ale bioeticii globale. Autorul constată că în situația actuală de pe Terra este foarte importantă și necesară o autosesizare a procesului de constituire a bioeticii globale, o monitorizare multiaspectuală, multilaterală și adecvată a analizei sociopolitice ale celei din urmă, luând în considerație interesele și tradițiile forțelor, care vor fi implicate în elaborarea și realizarea noului program (cod) etic pentru viitoarea societate, edificat în baza principiilor socio-morale netradiționale ale dezvoltării comunității planetare. Esența acestor principii reiese în mod direct din temeliile sistemului pe care ele sunt obligate să le fortifice. Unul dintre postulatele socio-morale dominante ale bioeticii globale va deveni, în opinia autorului, cel al *cosmopolitismului*, care va impune anihilarea hotarelor suveranităților naționale și acceptarea unei noi structuri de relații ale puterilor statale.

În opinia cercetătorului actualmente devine imposibil a interpreta bioetica dezvoltării noosferico-durabile (sferei rațiunii) în afara transformării *pacifismului* într-un principiu moral al evoluției inofensive globale. În perfectarea dezvoltării relațiilor internaționale pe cale pașnică devine oportună necesitatea ca pacifismul să devină principiul socio-moral nu doar

pentru reprezentanții societății civile, dar înainte de toate pentru toți politicienii ce țin astăzi puterea în stat, îndeosebi în situația geopolitică actuală din Ucraina, Taiwan și alte puncte nevralgice de pe mapamond.

Un alt percept al bioeticii globale ce se edifică actualmente în cadrul conștiinței sociale, din punctul de vedere al reputatului autor, este cel al *invaironmentalismului*. Protejarea mediului a devenit astăzi nu doar o activitate vitală de asigurare a securității viului, dar și un câmp de luptă ideologică. Dintr-o altă perspectivă, dezvoltarea durabilă, socionaturală, admisibilă și inofensivă în proporții planetare nu se va realiza și în afara altui principiu teortico-moral al eticii planetare (globale) cum ar fi cel al *toleranței*. Acest principiu, în viziunea autorului, se referă și la biosferă, deci e necesar ca această regulă morală să fie consolidată în conștiința socială în mod obligatoriu în sens extins, larg. Toleranța ca principiu etic apare inițialmente în conștiința religioasă. Mai apoi el se transformă întrun imperativ spiritual ce include în sine reprezentările despre indulgență față de reprezentanții altor culturi, naționalități, față de minoritățile religioase, sexuale etc., despre care astăzi se discută destul de emotiv în societate, în comunitatea europeană, inclusiv în Republica Moldova.

Dn cele expuse supra, savantul conchide că principiul fundamental al bioeticii globale devine *umanismul*, care ar include în sine parțial și celelalte imperative descrise mai sus. Umanismul ca și demnitatea, în opinia autorului, se extinde și asupra vietății. Cu alte cuvinte, umanismul global actual devine afirmarea și conservarea dimensiunilor bioetice în hotarele adoptate de civilizație, deoarece în cele din urmă omul a fost și rămâne a fi „măsura tuturor lucrurilor”. Bioetica globală, fiind un construct teoretico-practic, elaborat de savanți, practicieni și filosofi poate evolua și e necesar să evolueze, în accepțiunea reputatului savant, doar într-o singură direcție – pe pista elaborării și implementării sistemului strategic de asigurare a securității globale umane, strategii de ocolire a omnicidului planetar. Pe această dimensiune nu pot exista alte paradigme, deci e necesar, constată autorul, de a exclude mai întâi pluralismul moral, derivata căruia în mod automat purcede spre o bioetică pluralistă, ceea ce nu contribuie la edificarea unei bioetici unice, universale în strategia de supraviețuire a omenirii [12].

Un alt aspect important al conceptului de bioetică globală abordat de reputatul savant în recentelesale lucrări de referință îl reprezintă analiza binomului «bioetica-noetica» drept un nou imperativ cheie al teoriei morale în epoca tehnologiilor planetare avansate. În versiunea autorului „noosfe-

rizarea” reprezintă o totalitate de tendințe, acțiuni (proces) de dezvoltare noosferică (noosferogeneză), dintre care cele mai importante fiind umanizarea și umanitarizarea, intelectualizarea și democratizarea, informatizarea și ecologizarea, axiologizarea și scientizarea etc.” Din această perspectivă, cercetătorul constată că noosferizarea coincide cu practica asigurării dezvoltării durabile și inofensive a civilizației contemporane, adică cu realizarea procedurii de supraviețuire a acesteia [13].

Pe de altă parte, direcționarea cunoștințelor în socium poate fi făcută nu doar de la paradigma sferei rațiunii spre teoria dezvoltării durabile, dar și în sens opus, exercitând o influență majoră asupra conceptului de noosferă. Printre aceste diferențieri autorul evidențiază prioritatea rațiunii moral-echitabile și a valorilor intelectual-spirituale asupra celor materiale. Așadar, în accepțiunea savantului, dezvoltarea durabilă în plan material devine o dezvoltare noosferică numai atunci, când ea este inspirată de rațiunea etică, care se va desfășura nu doar în baza rațiunii individuale, dar și celei colective, adică în rezultatul activității intelectuale planetare prin intermediul intelectului noosferic global. Rațiunea globală și activitatea intelectuală a omenirii creează sfera rațiunii (noosfera). Autorul insistă ca teoria moralei inclusă în dirijarea activității intelectuale a societății este logic a fi etichetată drept *nooetică*, iar implementarea celei din urmă în procesul de noosferogeneză și de noosferizare se va califica drept *nooetizare* a sociumului [14].

Referitor la coraportul dintre componentele binomului «bioetică-nooetică», cercetătorul subliniază în mod tranșant deosebirea esențială dintre aceste două concepte, concomitent atenționând asupra faptului că ele au și multe tangențe : atât etica biologică, cât și cea noosferică caracterizează atitudinea morală față de anumite fenomene cum ar fi lumea vie și activitatea intelectuală umană. Ideea principală a eticii noosferice (nooeticii) pe care o promovează autorul o constituie interzicerea morală a oricărui experiment, a oricărui progres, dacă ele se realizează prin metodele de violență asupra persoanei sau asupra vietății. Nooetica, concepută drept o etică a orientării noosferice și a activității intelectuale a Homo Sapiens, trebuie să devină în opinia savantului un instrumentar moral de control al sferei rațiunii în condițiile dezvoltării vertiginoase a tehnologiilor avansate planetare, a crizei antropoinvironmentale globale.

Pe de altă parte, prima componentă a binomului «bioetica-nooetica» nu este înglobată de etica noosferică, nu este anihilată de ea, ci, acest binom există, funcționează concomitent, de sinestătător, completându-se unul pe

altul. Promotorul conceptului agreează ideea precum că binomul «bioetica-nooetica» devine un tandem, un „cuplu” și care se va manifesta la etapa actuală de dezvoltare a sociumului drept un imperativ moral cheie, nou al teoriei morale în epoca tehnologiilor planetare avansate, iar metodologia noocentristă se va întregi, se va complementa în mod permanent și sigur în mod reciproc cu cea biocentristă, având ca rezultat societatea bazată pe cunoștințe, pe informație și pe tehnologii scientofage globale.

În viziunea autorului, în societatea de orientare noosferică interacțiunea omului sau a sociumului cu lumea vie sau nevie are loc prin intermediul intelectului planetar, bazat pe intelectul artificial, pe sistemele de comunicare, în fine – pe intelectul colectiv, care nu reprezintă un fenomen pur social, nici unul pur tehnic. Intelectul noosferic, reprezentând intelectul social în proporții globale și devenind nucleul teoretico-practic al noosferei, are nevoie și de o nouă etică și de o nouă metodologie a acestei teorii a moralei. Doar binomul «bioetica-nooetica» poate îndeplini funcția noului imperativ moral în epoca noosferică, adică poate proteja moral atât lumea vie, cât și pe cea de activitate intelectuală a Homo Sapiens [15].

În formularea conceptului de bioetică globală prof. Țirdea realizează o analiză toretico-metodologică profundă a categoriilor de „societal” în raport cu „socialul” în bioetica potteriană. Savantul constată că socialul în bioetica potteriană prezintă nu altceva decât gradul de bioetizare a fragmentelor sociumului și nivelul de adaptare (acomodare) a eticii biologice la aceste segmente în practica cotidiană a Homo-Sapiens. Doar o atare abordare, în accepțiunea autorului, ne oferă posibilitatea de a obține rezultate așteptate, mai ales în medicina socială, în activitatea medicală cotidiană etc.

Referitor la evidențierea esenței și conținutului societalului în raport cu socialul în bioetica potteriană autorul utilizează abordările sale precedente raportat la ultimul fenomen (socialul). În viziunea savantului, „societalul” ca și „socialul” este absolut conexas de social, reflectă practic aceleași fenomene, dar sub un alt unghi de vedere, cu o altă profunzime și diversitate, din alte considerente, prin urmare „rădăcinile” acestor două concepte din socium în majoritatea absolută a cazurilor coincid. „Societalul” ca și „socialul” fără nici o rezervă se manifestă în bioetica socială prin intermediul proceselor de bioetizare a fragmentelor sociumului și de adaptare a eticii biologice la aceste segmente.

Dacă „socialul” în bioetica potteriană, în opinia autorului reprezintă schimbarea autentică a nivelului de bioetizare a sociumului și gradului de

acomodare a bioeticii la fragmentele acestuia (sociumului), apoi „societalul”, transpare drept o manifestare a gradului, a forței socialului în procesul de bioetizare a societății și de acomodare a bioeticii la socium. Societalul, menționează cercetătorul, necesită permanent un control (o verificare permanentă) moral în favoarea omenirii și din partea bioeticii. Actualmente civilizația contemporană sub tutela conceptului „dezvoltării durabile”, a altor paradigme ce țin de asigurarea securității umane utilizează la maximum instrumentariile morale alături de cele economice politice, ecologice, informaționale, noosferice etc. pentru a asigura o stabilitate necesară în diverse domenii de activitate umană [16].

O altă problematică pe care o abordează autorul în lucrările sale recente o reprezintă conceptualizarea bioeticii globale în contextul bioeticii sociale. Pornind de la definiția potteriană a bioeticii globale drept „o orientare a culturii spre utopiile mai vitale cu scopul de a supraviețui” autorul constată multiple variante posibile de interpretare a esenței și conținutului bioeticii planetare, unul dintre care este propus de domnia sa: examinarea eticii biologice la nivel planetar din perspectiva bioeticii sociale. Drept consecință, susține savantul, perspectiva interpretării bioeticii globale depinde în cea mai mare măsură de puterea manifestării mecanismelor ce dau naștere bioeticii sociale, adică a noțiunilor ei cheie: bioetizarea sociumului și adaptarea bioeticii. Bioetica globală, incluzând în sine etica medicală și pe cea a mediului înconjurător asigură o dezvoltare durabilă și acceptabilă.

În accepțiunea cercetătorului fenomenul dat, bioetica universală, ca un domeniu al cunoștințelor în devenire strâns legat de socio-bioetică, se manifestă și se definește prin intermediul acestui fenomen, în afara căruia, în opinia autorului, în mod univoc nu doar că nu se va dezvolta, dar nici nu va apărea. Bioetica la nivel planetar, practic în toate aspectele sale, este determinată de conținutul și gradul de manevrare al socio-bioeticii, de forța de acțiune a paradigmei bioetice asupra sociumului și de adaptarea ei rațională, rezonabilă la segmentele societății. În baza analizei exhaustive a fenomenului dat savantul formulează o definiție a Bioeticii globale, *drept o construcție aparte, artificială, dar și teoretico-aplicativă, ce își are punctele de plecare la teoreticieni și practicieni, la diverși experți, ce își doresc să edifice o etică biologică, în baza socio-bioeticii, care ar putea fi acceptată de majoritatea populației Terrei în cadrul și în numele doar a unei strategii: strategia de asigurare a securității civilizației contemporane* [17].

O atenție deosebită în analiza coraportului dintre bioetica globală și bioetica socială savantul acordă conceptualizării fenomenului de *toleranță bioetică*. Autorul precizează că bioetica socială poate fi prezentată ca un tip specific al eticii biologice, ca un fenomen complicat ce ține, pe de o parte, de devenirea toleranței bioetice și moralității socium-ului (colectivului) în raport cu toate nivelurile materiei vii (bioeticizarea societății), iar pe de altă parte, de reflectarea bioetică specială, considerată în cazul dat drept o înțelepciune nouă, drept un mod de viață aparte și o nouă mentalitate, drept o nouă ideologie a sănătății publice și o politică deosebită a statutului în raport cu problemele lumii biomedicale (adaptarea bioeticii) [18]. În accepțiunea cercetătorului bioeticizarea reprezintă, mai întâi de toate, o activitate comunicativă axată pe implementarea principiilor metodologice și morale ale bioeticii, a regulilor și normelor acesteia în mediul biosocial, cu toate consecințele ce reies din actul nominalizat. *O bioeticizare efecace, adecvată și bine acomodată la mediul socio-biologic, susține autorul, nu poate fi realizată în afara fenomenului de toleranță bioetică*. Același lucru îl putem afirma și despre acomodarea bioeticii. *Acomodarea bioeticii* reprezintă o armonizare, o aclimatizare a cunoștințelor bioetice la percepția unei anumite părți a populației Terrei, poate chiar la toată populația acesteia, dacă este vorba despre noosferizarea întregii societăți [19].

Cercetătorul menționează că toleranța bioetică, concept nou, netradițional în spațiul cunoștințelor bioetice potteriene, determină în mod integral nivelul și gradul manifestării socio-bioeticii și comunicării biosociale în realitatea biologică-socială. În afara acestor fenomene, nici nu poate fi vorba despre soluționarea problemelor ce țin de siguranța omului, a biosferei în ansamblu, de elaborarea noilor paradigme ale strategiei de supraviețuire a biosferei, a civilizației contemporane, în particular.

Așadar, traseul de constituire a bioeticii globale în accepțiunea prof. T.Țirdea reprezintă un proces de inițiere și devenire a eticii biologice în curs de globalizare, unde concomitent are loc în mod obligatoriu și o adaptare rezonabilă a bioeticii la fragmentele sociolumii. În așa fel, bioetica planetară, pe de o parte, incluzând în sine etica medicală și pe cea invaională, asigură o supraviețuire durabilă și acceptabilă, pe de altă parte – ea, ca o ramură de cunoștințe în devenire, este strâns legată cu bioetica socială, se manifestă prin intermediul acestui fenomen, deoarece sociobiologia apreciază gradul de bioetizare a sociumului și concomitent nivelul

de adoptare a eticii biologice la segmentele realității sociale [20], fără de care devine imposibilă apariția și devenirea bioeticii la proporții globale.

Referințe bibliografice

1. Țirdea Teodor N. Bioetica globală a lui V.R.Potter – cel de-al V-lea traseu istorico-noțional în evoluția eticii biologice: analiză metodologică În: Științele socio-umanistice și progresul tehnico-științific. Conferință științifică interuniversitară. Materialele comunicărilor științifice. Chișinău: UTM, 2012, p.3-9.
2. Țirdea Teodor N. Abordarea traiectorial-noțională a dezvoltării bioeticii: analiză teoretico-metodologică și comparativă. În: Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei. Culegere de articole științifice. Red. responsabil dr. hab. în filos., prof. univ. Teodor N. Țirdea. Chișinău: Prin-Caro, 2011, p.9-20.
3. Поттер. В.Р. Биоэтика: мост в будущее. Перев. с англ. языка. Київ: Видавець Вадим Карпенко, 2002.
4. Potter V.R. Global bioethics. Building on the Leopold Legacy. Michigan: Michigan state University Press, 1988.
5. Поттер В.Р. Биоэтика: мост в будущее. Пер. с англ. Київ: Видавець Вадим Карпенко, 2002, с.86.
6. Цырдя Т.Н. Ноосферная стратегия безопасного развития в контексте глобальной биоэтики: теоретико-методологический анализ. In: Матеріали І Міжнародної, міждисциплінарної науко-практичної конференції «Формування нового світогляду як основа стратегії сталого розвитку» присвяченої 150-річчю з дня народження академіка, першого президента Української Академії наук Володимира Івановича Вернадського. Львів: Видавництво РВВНЛТУ України, 2013, с.117-119.
7. Țirdea Teodor N. Bioetica globală: utopie sau realitate specifică? În: Științele socio-umanistice și progresul tehnico-științific. Conferință științifică interuniversitară. Materialele comunicărilor științifice. Chișinău: Editura „Tehnica-UTM”, 2013, p.3-8.
8. Engelhardt Herman Tristram jn. Fundamentele bioeticii creștine. Perspectiva ortodoxă. Sibiu: Deisis, 2005.
9. Запорожан В.Н. Нооэтика как этический кодекс современности În: Bioetica, Filosofia și Medicina în strategia de asigurare a securității umane cu desfășurarea în cadrul acesteia a Mesei rotunde „Fundamentele bioetice ale cercetărilor biomedicale și genetice”. Materialele Conferinței a XVI-a Științifice Internaționale. Chișinău: CEP „Medicina”, 2010, p.15-18.

10. Țirdea Teodor N. Securitatea demografică și dezvoltarea noosferică: aspecte socio-metodologice. În: Buletin științific, nr. 5. Iași: Academia Ecologică din România, 2001, p.112-119.
11. Цырдя Т.Н. .Биоэтизация социума и адаптация биоэтики – ключевые понятия в экспликации природы социальной биоэтики. In: Етичні проблеми профілактичної медицини: вплив довкілля, харчування та умов праці на здоров'я населення. Матеріали VI Міжнародного симпозиуму з біоетики. Київ: «Арктур-А», 2012, с.186-190.
12. Țirdea Teodor N. Principiile teoretico-morale ale bioeticii globale. În: Actualități în promovarea principiilor bioetice în Republica Moldova. Materialele Seminarului Științific Național. Ediția a 2-a. 17 decembrie 2018. Chișinău: Medicina, 2019, p.9-10.
13. Țirdea Teodor N. Binomul «bioetica-nooetica» – un nou imperativ cheie al teoriei morale în epoca tehnologiilor planetare avansate: abordare discursiv-sistemică. În: Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, antropologiei, filosofiei și medicinei: Materialele Conferinței a 25-a Științifice Internaționale: Culegere de articole științifice. Vol. 25. Chișinău: Medicina, 2019, p.47.
14. Ibidem, p.47.
15. Ibidem, p.48.
16. Țirdea Teodor N. „Societalul” în raport cu „socialul” în bioetica potteriană: abordare teoretico-metodologică. În: Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 6-7 noiembrie 2020. Ediția a 3-a. Chișinău: Print-Caro, p.20-21.
17. Țirdea Teodor N. Bioetica globală în contextual bioeticii sociale: abordare teoretico-metodologică. În: Bioetica: teorii, instrumente, utilitate. Coord.: V. Ojovanu, M. Leabu. Chișinău; București; Cluj-Napoca: Print-Caro, 2021, p.37.
18. Ibidem, p.39.
19. Ibidem, p.40.
20. Цырдя Т.Н. Статус, предмет и проблемное поле социальной биоэтики: методологический анализ. In: Биоэтика. Федеральный научно-практический журнал. Волгоград. 2012, № 1 (9), с.10.